

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

ОСОБИСТІТЬ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Матеріали
VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції

12 травня 2017 р.

м. Львів

Львів – 2017

Рекомендовано до друку вченою радою Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності 20 квітня 2017 року, протокол № 5.

Особистість в екстремальних умовах : матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції, 12 травня 2017 р., м. Львів. – Львів : ФОП Корпан Б. І., 2017. – 176 с.

Рецензенти:

Діденко Олександр Васильович – доктор педагогічних наук, професор;

Кривопишина Олена Анатоліївна – доктор психологічних наук, професор.

Редакційна колегія: **Рак Тарас Євгенович** – проректор з науково-дослідної роботи Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, полковник служби цивільного захисту, доктор технічних наук, доцент (*голова*); **Шуневич Богдан Іванович** – директор Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, доктор педагогічних наук, професор; **Литвин Андрій Віленович** – завідувач кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, доктор педагогічних наук, професор; **Кривопишина Олена Анатоліївна** – професор кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, доктор психологічних наук, професор; **Руденко Лариса Анатоліївна** – професор кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник; **Слободяник Володимир Іванович** – заступник директора Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, кандидат психологічних наук, доцент; **Сірко Роксолана Іванівна** – заступник начальника кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, кандидат психологічних наук, доцент; **Вдович Світлана Михайлівна** – доцент кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник (*упорядник*).

У збірнику подані матеріали науково-практичної конференції, в яких розглядаються психологічні особливості діяльності особистості в екстремальних умовах, психолого-педагогічні аспекти підготовки фахівців до професійної діяльності, сучасний стан і перспективи психологічного супроводу особистості, яка перебуває в екстремальних умовах, міждисциплінарні гуманітарні аспекти підготовки та діяльності особистості в екстремальних умовах.

Рекомендовано для науковців, психологів-практиків і педагогів вищих навчальних закладів, докторантів, аспірантів.

© Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності, 2017

© Автори, 2017

<i>А. М. Романишин</i>	
Формування актуальних компетентностей у курсантів спеціальності «Виховна та соціально-психологічна робота у підрозділах, на кораблях (за видами ЗС України)»	87
<i>В. М. Поліщук</i>	
Професійно-педагогічні аспекти підготовки фахівців до професійної діяльності в соціальному вимірі	90
<i>Е. О. Помиткін</i>	
Розвиток свідомості студента як стратегічна мета освітнього процесу	93
<i>Л. В. Помиткіна</i>	
Врахування суб'єктивної ентропії в підготовці фахівців до діяльності в екстремальних умовах	95
<i>Л. А. Руденко</i>	
Психолого-педагогічна підготовка майбутніх фахівців у контексті гуманістичної парадигми освіти	99
<i>Н. О. Семенюк, науковий керівник – С. М. Вдович</i>	
Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців ДСНС	102
<i>Л. В. Сидоренко</i>	
Прикладна культурологія як галузь наукового знання та соціальної практики	107
<i>Р. І. Сірко, В. І. Слободяник</i>	
Аналіз успішності студентів-психологів у процесі фахової підготовки до особливих умов діяльності	109
<i>К. В. Стасевич, науковий керівник – Т. С. Плачинда</i>	
Практична підготовка як важливий компонент професійної освіти майбутніх фахівців з авіаційної безпеки	111
<i>Ю. Р. Сурмяк</i>	
Розвиток вольової сфери правосвідомості в молоді як умова підготовки до діяльності в екстремальних умовах	113
<i>В. В. Третьюко</i>	
Глобалізація змісту професійної підготовки майбутніх інженерів у галузі наноелектроніки у Великій Британії	116
<i>А. С. Шевченко</i>	
Сучасний стан професійної підготовки магістрів публічного адміністрування у США	119
Розділ 3	
Сучасний стан і перспективи психологічного супроводу особистості, яка перебуває в екстремальних умовах	
<i>Х. О. Катаран, Ю. В. Політило, О. В. Гайдар, науковий керівник – В. М. Фірман</i>	
Сучасний стан і перспективи психологічного супроводу особистості, яка перебуває в екстремальних умовах	121
<i>О. Є. Клименко</i>	
Люди поміж людей: життєва перспектива осіб з інвалідністю	123
<i>С. А. Поліщук</i>	
Емоційна саморегуляція як умова продуктивного переживання особистістю суб'єктивних криз	127
<i>І. І. Приходько</i>	
Тренінг формування, підтримання та збереження психологічної безпеки особистості у фахівців екстремальних видів діяльності	129

6. Маклаков, Г. Ю. Метод комплексной оценки психофизиологических параметров человека в системе комплексной реабилитации профилактики нарушений психоэмоционального состояния при его деятельности в экстремальных условиях // Матеріали Х міжнародної науково-технічної конференції «АВІА-2011». – Т. 4. – К. : НАУ, 2011. – С. 36.16-36.19.
7. Шеридан, Т. Б. Системы человек – машина / Т. Б. Шеридан, У. Р. Феррелл. – М. : Машиностроение, 1980. – 400 с.
8. Pomytkina, L. V. The subject's experience during decision-making / PROCEEDINGS The VII World Congress «AVIATION in the XXI-st CENTURY», «Safety in Aviation and Space Technologies», September 19-21, 2016, Volume 3. – Kyiv, 2016. – P. 9.159-9.163.

УДК 37.017.924

Л. А. Руденко

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У КОНТЕКСТІ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ ОСВІТИ

Сучасна система освіти вимагає послідовної гуманізації освітнього простору на засадах особистісної орієнтації та гуманітаризації освіти, демократизації освітньої системи з метою створення умов для повноцінного розвитку та саморозвитку особистості [2]. Це означає зорієнтованість освітнього процесу на утвердження суб'єкт-суб'єктних відносин між його учасниками, що будуються на взаємній повазі, визнанні індивідуальності кожної особистості, її права на власну думку тощо. Особистість апіорі розглядається при цьому унікальною й цілісною, з неповторним внутрішнім світом, здатністю до саморозвитку та свідомої поведінки. Важливим чинником ефективного упровадження цього процесу у ВНЗ є актуалізація психолого-педагогічних дисциплін, узгодження їх змісту з профільними у процесі професійної підготовки.

Відповідно до викликів XXI століття сучасна парадигма освіти визначає провідні сутнісні аспекти освітнього процесу: біологічний, соціальний та гуманістичний [7]. Згідно з першим, освіта має забезпечити людину необхідним для виконання своєї функції комплексом знань і вмінь, який сприятиме адаптації біологічної природи індивіда до життя в суспільстві. Соціальний аспект освіти пов'язаний із формуванням необхідних, з точки зору соціального замовлення, особистісних якостей і передбачає засвоєння особистістю соціокультурного досвіду. Гуманістична сутність освіти полягає не лише в розвитку здібностей, соціально і професійно важливих якостей особистості майбутніх фахівців, а й у допомозі людині в її саморозвитку й духовному зростанні. У такому контексті освіта є сферою соціокультурної життєдіяльності, в якій відбувається становлення духовно зрілої, відповідальної, морально вільної особистості, здатної захищати загальнолюдські цінності.

Реорганізацію освітнього процесу потрібно спрямовувати не лише на формування у студентів конкретних знань і вмінь, а й на розвиток якостей особистості, які дозволять досить швидко опановувати будь-який новий зміст діяльності, а в разі необхідності – й нові професії [6, с. 193]. Тобто освіта повинна створювати підґрунтя для подальшого саморозвитку людської особистості. Зважаючи на це,

сучасна професійна освіта має орієнтуватися на формування конкурентоздатного фахівця, духовно розвинутої культурної особистості, якій притаманне цілісне гуманістичне світосприйняття.

З огляду на викладене, теорія освіти потребує конструювання цілісного процесу набуття знань, адекватних життю [4], який буде органічно поєднувати всі напрями професійної підготовки завдяки спільності гуманістичних смислів і духовно-моральних цілей. У системі професійної освіти провідне місце у цьому процесі мають посісти психолого-педагогічні дисципліни, які, відповідно до ключових напрямів державної освітньої політики, базуються на переорієнтації освітніх цілей на потреби особистості, відході від авторитарності, установці на співпрацю викладачів і студентів.

Аналіз сучасного ринку праці переконує, що більш затребуваними є фахівці, які не лише володіють сумою певних професійних знань і вмінь, а й мають потужний потенціал особистісних властивостей і якостей, що сприяють самоактуалізації, самоосвіті й саморозвитку в процесі подальшої професійної діяльності та впродовж усього життя [3, с. 39]. Зважаючи на це, вищі навчальні заклади, які здійснюють професійну підготовку, мають гарантувати випускникам конкурентоспроможність отриманої кваліфікації на сучасних ринках праці. У психолого-педагогічному контексті конкурентоспроможність фахівця трактується як багаторівнева інтегральна властивість, що дозволяє особистості відповідно до її індивідуальних здібностей, інтересів і потреб брати участь і отримувати переваги в конкурентних відносинах в обраній для себе сфері професійної діяльності [1]. Вона визначається професійними й особистісними якостями фахівця, від яких залежить успішність виконання ним певних видів діяльності, що забезпечують його переваги у порівнянні з іншими. Серед загальних вимог сучасних підприємств до випускників ВНЗ відзначимо: високий ступінь адаптованості до динаміки технологічних змін та умов професійного середовища; компетентність у суміжних областях професійної діяльності; оволодіння методологією вирішення завдань у галузі соціальних технологій, інтегративними підходами до виконання своєї професійної ролі.

У сучасній науці все більшої ваги набуває думка про те, що формування особистості, здобуття нею знань і накопичення життєвого досвіду відбувається через спілкування. Урахування цього дозволяє стверджувати, що важливим чинником особистісного становлення й оптимізації професійної діяльності фахівців, особливо тих, які працюють у сфері «людина – людина», є комунікативна культура. Фундаментальні основи її формування у фахівців цих професій розроблені Н. Курилович [5] і містять соціальну, педагогічну та психологічну частини. Соціальна основа цього процесу спирається на закони соціально-економічного розвитку країни, закономірності соціального розвитку особистості та зумовлена рівнем розвитку науки і техніки. Педагогічна основа визначається функціями освітньої діяльності (закладання основ культури діяльності відповідно до сучасних реалій, комплексне врахування вимог розвивальних освітніх технологій, технологізація пізнавальної діяльності, виховання, забезпечення рівних вихідних прав і можливостей усім суспільним групам) як передумовами розумового, фізичного і духовного вдосконалення особистості відповідно до обраної діяльності та характеру вирішуваних завдань. Психологічною основою процесу формування комунікативної культури складають

механізми її становлення як особистісної якості, оскільки саме її сформованість визначає результат освітнього процесу.

Спираючись на викладене, сформулюємо закономірності формування комунікативної культури майбутніх фахівців сфери «людина – людина» у процесі професійної підготовки у ВНЗ.

Перша закономірність ґрунтується на розумінні комунікативної культури як суспільного й індивідуально-особистісного явища, яке розглядається з позиції його внутрішньої сутності, пов'язаної з формуванням суспільної й індивідуальної свідомості, та є її духовною складовою, зумовленою гуманістичними вимогами суспільного розвитку. Вона пов'язана з необхідністю формування комунікативної культури майбутніх фахівців, визначеною модернізацією й інтеграцією вітчизняної системи освіти в європейський і світовий освітній простір, загостренням конкуренції на ринку праці та підвищенням вимог виробничих галузей до професійної культури випускників ВНЗ, що вимагає максимального використання ресурсних можливостей освітніх стандартів і виховного потенціалу культурно-комунікативного простору навчального закладу.

Відповідно до *другої закономірності*, конкурентоздатність фахівця сфери «людина – людина» визначається рівнем розвитку його комунікативної культури в її особистісному та професійному значенні. Цілеспрямованість формування комунікативної культури майбутніх фахівців у процесі навчання забезпечить підвищення якості професійної підготовки випускника та його готовності до майбутньої діяльності, сприятиме успішності його особистісно-професійного вдосконалення.

Третя закономірність полягає у тому, що процес формування комунікативної культури майбутніх фахівців сфери «людина – людина» у ВНЗ належить до пізнавально-перетворювальної діяльності, яка є результатом педагогічного впливу, ґрунтується на певних якостях особистості, спрямована на забезпечення її саморозвитку на аксіологічних і гуманістичних засадах. Це означає його залежність від зовнішніх і внутрішніх умов [5, с. 128]. Зовнішні стосуються відповідності суспільних норм і цінностей соціальному замовленню на професійну підготовку фахівців сфери «людина – людина», а внутрішні – пов'язані з прагненням самовдосконалення фахівця у професійній діяльності шляхом осмислення цих норм і цінностей і включення їх у власну ціннісну систему.

У *четвертій закономірності* відображається цілеспрямованість розвитку комунікативної культури майбутніх фахівців сфери «людина – людина» як цілісної професійно-особистісної характеристики. Це означає, що фахівець має бути самостійним, інтелектуально розвинутим, здатним розуміти мотиви своїх вчинків і відповідати за їх наслідки, аналізувати процес комунікативної взаємодії у професійній сфері та прогнозувати його результати, приймати рішення, адекватні ситуації, й досягати взаєморозуміння з партнером по спілкуванню.

Викладені закономірності спираються на гуманістичну парадигму освіти, відображають розуміння комунікативної культури як суспільного та індивідуально-особистісного явища й актуалізують необхідність її формування у майбутніх фахівців сфери «людина – людина» у процесі психолого-педагогічної підготовки як цілісної професійно-особистісної характеристики з метою підвищення їхньої конкурентоздатності та забезпечення саморозвитку в професійній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андріяко, Т. Ю. Педагогічна сутність і структура конкурентоспроможності фахівця [Електронний ресурс] / Т. Ю. Андріяко // Портал сучасних педагогічних ресурсів. – Режим доступу : <http://www.intellect-invest.org.ua>
2. Біла книга національної освіти України / Т. Ф. Алексеєнко, В. М. Аніщенко, Г. О. Балл [та ін.]; за заг. ред. акад. В. Г. Кременя; НАПН України. – К. : Інформ. системи, 2010. – 342 с.
3. Бухтеева, Е. Е. Педагогические условия формирования мотивации к профессиональной деятельности / Е. Е. Бухтеева, О. И. Кравец // Среднее профессиональное образование. – 2013. – № 2. – С. 39-41.
4. Валицкая, А. П. Философские основания современной парадигмы образования / А. П. Валицкая // Педагогика. – 1997. – № 3. – С. 15-19.
5. Курилович, Н. В. Методологические основы формирования культуры профессионального общения будущих социальных работников / Н. В. Курилович // Вопросы современной науки и практики. – 2010. – № 10-12(31). – С. 121–130.
6. Новиков, А. М. Российское образование в новой эпохе : Парадоксы наследия, векторы развития / А. М. Новиков. – М. : Эгвес, 2000. – 272 с.
7. Чумак, О. В. Парадигма освіти XXI століття: інноваційні аспекти / О. В. Чумак. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konfl/Chumak.pdf

УДК 371.3

Н. О. Семенюк

Науковий керівник – С. М. Вдович

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДСНС

Підготовка майбутніх фахівців ДСНС здійснюється професійно-технічними навчальними закладами, навчальними і навчально-методичними центрами, структурними підрозділами вищих навчальних закладів ДСНС.

Аналіз психолого-педагогічної та наукової літератури показує, що підготовка майбутніх фахівців ДСНС повинна відповідати сучасній високодинамічній ситуації, швидкості оновлення у всіх галузях, зокрема в галузі надзвичайних ситуацій. Діяльність фахівців має здійснюватися з урахуванням новітніх інформаційно-комунікативних технологій, які забезпечать надійність, швидкість, оптимальність здійснення фахівцем посадових обов'язків із попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій.

Проблеми професійної підготовки курсантів в умовах профільного вищого навчального закладу у своїх працях аналізують В. Вареник, Н. Вовчата, А. Капля, М. Кришталь, М. Козяр, М. Кусій, Н. Ничкало, О. Островерх, О. Парубок, В. Покалюк, Ю. Приходько, В. Рондирєв-Ільїнський, О. Склень, В. Ткачов та ін. Проблемам використання комп'ютерних технологій у підготовці фахівців різних професій присвячені дослідження вчених М. Афанасєва, В. Бикова, Р. Гуревича, М. Кадемії, А. Литвина, В. Шангіна, Б. Шуневича та ін. Особливості використання програмного забезпечення у навчальному процесі досліджували В. Грищенко, А. Довгало, І. Захарова, М. Козяр, О. Зачко та ін.